

Concert zondag 29 november 2009

Marieke Schneemann (fluit), Bart van Oort (fortepiano)

Hotel Vennendal, Nunspeet

Inhoud

- 2 Programma 29 november 2009
- 3 Marieke Schneemann
- 4 Bart van Oort
- 5-6 Toelichting door Hans Maas
 - a Agenda seizoen 2009/10
 - b Contactadressen en concertlocaties
 - c Bestelformulier abonnementen

randmeer
concerten

5e Randmeerconcert - seizoen 2009/2010
zondag 29 november 2009 14.00 uur
Hotel Vennendal - Nunspeet

Marieke Schneemann - fluit
Bart van Oort - fortepiano

Franz Schubert
(1797-1828)

Sonatine in D gr.t. D 384 op. post 137/1

Franz Schubert

Thema en zeven variaties over het lied "Trockne Blumen"

Franz Schubert / Theobald Böhm
(Böhm: 1794-1881)

Drie liedbewerkingen voor fluit en piano

~ pauze ~

Joseph Haydn
(1732-1809)

Variaties in f kl.t. Hob. XVII/6

Franz Schubert / Theobald Böhm

Drie liedbewerkingen voor fluit en piano

Franz Xaver Mozart
(1791-1844)

Rondo in e kl.t.

Franz Xaver Mozart

Joseph Haydn

Marieke Schneemann - fluit

Fotografie: Camilla van Zuylen

Marieke Schneemann werd geboren in Australië ,vijf jaar later kwam zij per vrachtschip aan in Rotterdam waar zij een kwart eeuw later solofluitiste werd van het Rotterdams Philharmonisch Orkest o.l.v. chefdirigent Valery Gergiev .

In de tussentijd studeerde zij aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij de barokrevolutionair Frans Vester, behaalde diverse prijzen, speelde 25 jaar lang in het Fodor Kwintet, maakte een decennium lang deel uit van het Nederlands Blazersensemble en de Amsterdamse Bachsolisten, trad samen met deze ensembles over de hele wereld op nationale en internationale festivals, radio en televisie en maakte met hen tal van c.d's van Barok tot hedendaagse muziek.

Zij speelt samen met de pianiste Marietta Petkova, waarmee zij liederen opnam van Gabriel Fauré in een eigen bewerking(Challenge Classics) *''Zangliefhebbers laten het wel om mee te zingen omdat de fluit en de piano je herhaaldelijk de adem benemen.''*(Luister)

Met de pianist Ralph van Raat nam zij de verzamelde solowerken voor fluit van Rudolf Escher op (Attacca). *''Schneemann en van Raat geven grauwe Hollandse luchten hun verdiende internationale allure.''* (Luister)

Een uniek trio vormt zij met de cimbalisten Michiel Weidner en Jan Rokyta waarmee zij onlangs 'Dierenpraat'op CD opnam, gesproken en geschreven door Armando, met muziek van Béla Bartók, eveneens in een eigen bewerking. (Attacca).

Met authentieke instrumenten treedt zij op met Het Mozart Kwartet, dat zijn naam ontleent aan de vier prachtige Mozart fluitkwartetten, en met de fortepianist Bart van Oort.

Zij is als docente verbonden aan Het Amsterdams Conservatorium

Bart van Oort - fortepiano

Bart van Oort won in 1986 het Mozart Fortepiano concours in Brugge en werd in 1993 Doctor of Musical Arts in Historical Performance Practice aan Cornell University (USA). Hij speelde in festivals over heel Europa en maakte concertreizen in de USA, Australië en Nieuw Zeeland.

Hij gaf lezingen en masterklassen over de hele wereld, waaronder conservatoria van Parijs, Brussel, Moskou, Helsinki, Oslo, Melbourne, Sydney, Tokyo, Juilliard en Hong Kong. Hij geeft regelmatig workshops en zomercursussen: in 2008 in Australië (Melbourne, Adelaide, Brisbane), de USA (Lincoln, Norfolk, Greensboro) en onder andere in Trossingen, Wenen, Madrid, Modena, Trieste, en Moskou.

Bart van Oort geeft les aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag, waar hij sinds 1991 docent fortepiano en Historische Uitvoeringspraktijk is.

Cd's

Sinds 1997 verschenen ruim veertig cd's, waaronder de 4 CD-box The Art of the Nocturne in the Nineteenth Century (vijf stemvorken in Diapason).

In december 2005 verschenen 10 cd's met de Complete Pianotrio's van Haydn en in januari 2006 de Complete werken van Mozart voor piano solo en piano vierhandig. Deze 14-cd box, in de loop van acht jaar opgenomen, bevat alle op dit moment bekende werken voor klavier solo en vier handen.

In augustus 2008 kwamen de Complete Klavierstücke (5 cd's) van Haydn uit en de cd's "Beethoven's Beethoven" met de Van Swieten Society met arrangementen van werken van Beethoven voor kamermuziek ensemble van Beethoven zelf.

In de zomer van 2009 verschenen twee cd's: de eerste, "Kamermuziek van Carl Maria von Weber" door de VSS met weinig bekende kamermuziek van Weber en de originele pianoversie van het bekende "Aufforderung zum Tanze". De tweede met sopraan Lynne Dawson met een selectie uit de Schotse Lieder van Beethoven.

Later in 2009 verschijnen cd's met fluitiste Linde Brunmayr en cellist Jaap ter Linden (kamermuziek van Hummel) en met de Van Swieten Society (kamermuziek van Mendelssohn, waaronder het grote pianosextet).

Tijdens het seizoen 09-10 zal Bart van Oort verder cd's opnemen met fluitiste Marieke Schneemann (Schubert) en met de Van Swieten Society (Schubert).

Toelichting

Het concert van vanmiddag wordt uitgevoerd op romantische 'kleppenfluiten' en pianoforte. Historische piano's hebben we de laatste jaren verschillende keren kunnen bewonderen – in het vorige seizoen nog in concerten van Riko Fukuda en Ronald Brautigam – maar wat zijn romantische kleppenfluiten?

In de tijd van Bach en Vivaldi was de dwarsfluit een houten instrument met zes vingergaten en één klepje. Tegenwoordig wordt deze fluit meestal 'traverso' genoemd. Ook dit instrument hebben we in de Randmeerconcerten van de laatste jaren kunnen horen. De moderne dwarsfluit is meestal van zilver of goud en heeft meer dan twaalf toongaten, die bovendien veel groter zijn dan de vingergaten van een traverso, en een uitgekiend kleppensysteem om al die gaten met maar negen vingers te kunnen bedienen. In de transformatie van het ene instrument naar het andere was een hoofdrol weggelegd voor de negentiende-eeuwse Duitse fluitvirtuoso, zilversmid, componist en uitvinder Theobald Böhm. Vandaag horen we zijn zes bewerkingen voor fluit en piano van liederen van Schubert.

In de tweede helft van de achttiende eeuw werden de beperkingen van de traverso steeds meer een probleem. Het voornaamste knelpunt was het spelen van halve toonsafstanden (de zwarte toetsen van de piano). Daarvoor waren vaak ingewikkelde grepen nodig, 'vorkgrepen', waarbij veel vingers precies tegelijk moesten bewegen.

In een hoog tempo was dat vrijwel onmogelijk. Daar kwam nog bij dat de tonen van die vorkgrepen minder helder van klank en veel moeilijker zuiver te spelen waren dan de 'gemakkelijke' grepen. Men zocht oplossingen door voor de halve toonsafstanden aparte toongaten te maken, die met klepjes werden afgesloten. Met hefboompjes konden die klepjes dan worden geopend.

Het instrument waarop Marieke Schneemann o.a. de Schubert-varianties speelt is een kopie van een fluit uit 1825 met acht kleppen van de Duitse fluitbouwer Liebel, die werkte in Dresden en door veel professionele fluitisten uit zijn tijd als de beste werd beschouwd.

Andere werken worden gespeeld op een historische fluit uit 1845 uit de beroemde werkplaats van de Fransman Clair Godfroy. Deze bouwde op dat moment zelf geen fluiten meer; het werk werd gedaan door zijn zoon Vincent-Hippolyte en zijn schoonzoon Louis Lot, die later zou uitgroeien tot de Stradivarius van de nieuwe Böhmfluit.

In 1845 bestond dit model nog niet, maar Godfroy paste wel al een aantal jaren het revolutionaire ringkleppensysteem toe dat Böhm in 1832 had uitgevonden. Daarbij worden alle toongaten bediend met kleppen en 'ringen' (een soort open kleppen die door de vinger bij het sluiten tegelijk worden afgesloten). Maar Böhms radicaalste veranderingen moesten nog komen.

Zowel de Liebel-kopie als de Godfroy-fluit zijn 'conisch', wat inhoudt dat de buis van de fluit naar de voet toe geleidelijk steeds smaller wordt. In 1847 ontwierp Böhm, na een grondige studie van de akoestische principes van blaasinstrumenten, de 'cilindrische' fluit die we tegenwoordig nog steeds kennen. Deze wijziging in de vorm van de buis betekende een ingrijpende verandering van de fluitklank. Dit is een van de redenen waarom het zo de moeite waard is om vroeg-romantische fluitmuziek op conische instrumenten te horen.

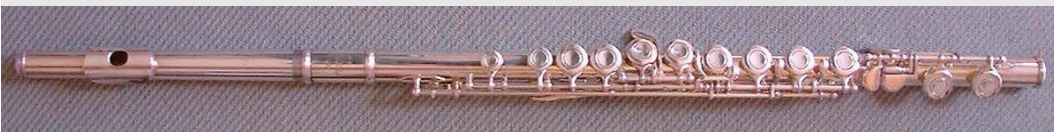
Het eerste werk, de 'Sonatine' in D groot op. 137 no. 1 van Franz **Schubert**, is oorspronkelijk geschreven voor piano en viool. Het spelen van een vioolsonate op fluit was ook in Schuberts tijd niet ongebruikelijk. De titel en het opusnummer zijn afkomstig van de uitgever Diabelli, die het stuk publiceerde in 1836, acht jaar na Schuberts dood, samen met twee vergelijkbare werken. Schubert schreef ze alle drie al in 1816, als zeventienjarige, en noemde ze sonates. Dat Diabelli koos voor 'sonatine' komt misschien doordat hij bij het woord 'sonate' eerder dacht aan imponerende concertstukken dan aan het meer intieme karakter van deze muziek, die sterk aansluit op de klassieke traditie. Toen Schubert deze stukken schreef beschouwde hij zichzelf nog als een leerjongen, en hij gebruikte voor zijn eigen werk als modellen graag stukken van componisten die hij bewonderde, vooral Mozart en Beethoven. Die modellen vulde hij dan als het ware in met zijn eigen muziek. Vooral Mozart klinkt in dit geval duidelijk door. Des te wonderbaarlijker is het dat Schubert tegelijk zo'n ongelooflijk persoonlijk stempel op zijn muziek wist te drukken. Deze sonatine is een typisch duo-stuk, waarin de rolverdeling tussen beide instrumenten voortdurend wisselt: nu eens heeft (in dit geval) de fluit het initiatief en begeleidt de piano, dan weer is het andersom en begeleidt de fluit, soms spelen ze precies gelijk op en soms gaan ze een flitsende dialoog aan.

Het Rondo van Franz Xaver **Mozart** is geen bewerking, maar echt voor fluit en piano geschreven. Franz Xaver was de jongste zoon van de grote Wolfgang Amadeus. Zijn vaders roem heeft zijn hele leven overschaduwd, al heeft Franz Xaver hem nooit gekend: toen zijn vader stierf was hij pas een half jaar oud. Moeder Constanze veranderde zijn roepnaam in Wolfgang en besteedde veel zorg aan zijn opleiding.

Hij ontwikkelde zich onder leiding van o.a. zijn vaders oud-leerling Johann Nepomuk Hummel, Antonio Salieri (ook leermeester van Schubert) en de bejaarde Johann Albrechtsberger (een van Beethovens leraren) tot een uitstekende vakman. Franz Xaver werkte een groot deel van zijn leven in Lemberg, dat destijds tot het Habsburgse rijk behoorde was maar tegenwoordig in de Oekraïne ligt en Lviv heet.

Het Rondo voor fluit en piano is het enige werk van zijn hand dat regelmatig te horen is. Het behoort tot het beste wat de vroege Romantiek aan fluitmuziek heeft opgeleverd. De muzikale taal van 'Wolfgang junior' is verwant aan die van zijn leermeester Hummel en ook die van Weber.

De bijzondere veelzijdigheid van Theobald **Böhm** (voor de buitenlandse markt gebruikte hij de spelling 'Boehm') kwam hierboven al ter sprake. Zijn vader was edelsmid, en in diens werkplaats kreeg hij dit ambacht al jong volledig onder de knie. Maar als fluitist was hij ook op jeugdige leeftijd volkomen volleerd; als achttienjarige speelde hij al eerste fluit in het opera-orkest in zijn geboorteplaats München. Inmiddels speelde hij ook al op een zelf gebouwde fluit. Vanaf 1818 nam hij enkele jaren compositielessen. Tussen 1821 en 1831 maakte hij veel concertreizen door Duitsland en andere Europese landen. Op deze manier maakte hij ook kennis met de nieuwste Engelse vindingen op fluitgebied, die voor hem als virtuoze instrumentalist, fluitbouwer en edelsmid een enorme uitdaging betekenden. Uiteindelijk leidde dat tot de al eerder genoemde omwenteling op het gebied van de fluitbouw.

Böhms composities zijn allemaal geschreven voor zijn eigen instrument. De zes bewerkingen van Schubert-liederen zijn waarschijnlijk ontstaan ca. 1870. Böhm's aandeel hierin is tamelijk bescheiden: alleen op sommige punten voegt hij aan de oorspronkelijke zangmelodie enkele versieringen en gebroken akkoorden toe. Deze fluitbewerkingen zijn dus niet vergelijkbaar met bijvoorbeeld de transcripties van Schubert-liederen voor piano solo door Liszt, die er echte bravourestukken van maakte. Böhm zag ze vooral als een manier om fluitisten te helpen een 'zingende' stijl van spelen te ontwikkelen, als oefening in toonvorming en fraseering. Van de zes liederen komen er twee uit de cyclus *Die Winterreise*, de vier overige zijn ontleend aan de bundel *Schwanengesang*, die een uitgever na Schuberts vroege dood samenstelde uit de liederen die in zijn nalatenschap werden gevonden.

Haydn's Variaties in f-klein voor pianoforte zijn het oudste onderdeel van dit programma. Haydn schreef het werk in 1793 in Wenen, in de periode tussen zijn twee grote tournees naar Londen. Ze vormen een van de hoogtepunten in Haydn's oeuvre voor piano. De opzet van het hele stuk wijkt sterk af van wat in die tijd gebruikelijk was.

In plaats van een gemakkelijk in het gehoor liggend 'deuntje' gevolgd door een aantal steeds virtuozer wordende variaties gebruikt Haydn hier twee thema's, het eerste in mineur en het tweede in majeur, die vervolgens afwisselend worden gevarieerd, met als bekroning een coda.

Haydn had deze vorm nog niet eerder in pianomuziek toegepast, maar wel herhaaldelijk in strijkkwartetten en symfonieën. Ook de schrijfwijze voor de piano lijkt sterk beïnvloed door Haydn's recente ervaringen met orkest- en kamermuziek. Al vanaf de eerste presentatie van de thema's horen we niet een eenvoudige zetting van een melodie met een begeleiding, maar is het meer alsof verschillende instrumenten van een ensemble ieder hun eigen inbreng hebben in het spel met motieven.

Ook **Schubert's** 'Inleiding en Variaties voor piano en fluit over (*) *Trockne Blumen*' staan ver af van de virtuoze variaties op populaire operamelodieën die in zijn tijd zo veel werden geschreven. Dat neemt niet weg dat zowel aan de fluit als aan de piano buitengewoon hoge eisen worden gesteld. Schubert schreef het stuk in 1824, kort nadat hij de liederencyclus *Die schöne Müllerin* had voltooid, waarschijnlijk op verzoek van de Weense fluitist Ferdinand Bogner, een van de grootste fluitvirtuozen van die tijd, met wie hij bevriend was. Als thema koos hij één van de liedmelodieën uit de *Müllerin*-cyclus. Schubert gebruikte vaker eigen liederen voor instrumentale muziek, zoals bijvoorbeeld in het *Forellenkwintet* en in het strijkkwartet *Der Tod und das Mädchen*. De *Trockne Blumen* ('droge bloemen') van het lied zijn een symbool voor de liefde die niet meer beantwoord wordt, wat de ik-figuur berooft van de wil om te leven. Aan het eind van het lied klinkt een sprankje hoop op, dat er een nieuwe lente zal komen – maar voor de verlaten minnaar zal het dan te laat zijn. Het stuk begint met een uitgewerkte, bijna symfonische inleiding, die meteen de serieuze toon zet en ook duidelijk maakt dat we weer te maken hebben met een duo van twee gelijkwaardige partners. Per variatie verandert de relatie tussen de fluit en de piano; één van de variaties is zelfs voor piano solo. Het zijn typische 'karaktervariaties': het gaat niet in de eerste plaats om steeds andere en virtuoze versieringen van het thema, maar in iedere variatie ondergaat het materiaal van het thema een transformatie, die er telkens een eigen karakter aan geeft.

Hans Maas
18 november 2009

(*) Wie de originele uitvoering van het lied, gezongen door Fritz Wunderlich wil horen, vindt deze op Youtube: <http://www.youtube.com/watch?v=aJTzRwtdUDY>

Agenda 2009-2010

- 1 zaterdag 19 september 20 uur Putten Kasteel De Vanenburg
Franciscus Kwartet
- 2 zaterdag 3 oktober 20 uur Ermelo Lukaskerk
Les Éléments, Franse Barok
- 3 zondag 25 oktober 14 uur Harderwijk Catharinakapel
Timora Rosler (cello) & Klára Würtz (piano)
- 4 zaterdag 14 november 20 uur Zeewolde Open Haven
Liza Ferschtman (viool) & Inon Barnatan (piano)
- 5 zondag 29 november 14 uur Nunspeet Hotel Vennendal
Marieke Schneemann (fluit) & Bart van Oort (fortepiano)
- 6 zondag 13 december 14 uur Nunspeet Hotel NH Sparrenhorst
The Hague String Variations (strijksextet)
- 7 zondag 10 januari 14 uur Harderwijk Theater Harderwijk
Fancy Fiddlers & Paolo Giacometti (piano)
- 8 zaterdag 30 januari 20 uur Ermelo De Dialoog
La Rondine (blaaskwintet & piano)
- 9 zondag 14 februari 14 uur Nunspeet Hotel Vennendal
Bas Verheijden (piano)
- 10 zaterdag 27 februari 20 uur Putten Kasteel De Vanenburg
Wyneke Jordans & Leo van Doeselaar (piano vierhanden)
- 11 zaterdag 13 maart 20 uur Zeewolde Open Haven
Matangi Kwartet met Ralph Rousseau (viola da gamba)
en Hein van de Geyn (contrabas)
- 12 zaterdag 27 maart 20 uur Ermelo Lukaskerk
Felicia van den End (fluit) & Eildert Beeftink (piano)

Onze contactpersonen geven u graag informatie:

voor Nunspeet
dhr. W.J. Bömer

E-mail: info-nunspeet@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 252968

voor Harderwijk
dhr. W. Molendijk

E-mail: info-harderwijk@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 421704

voor Ermelo
mevr. H. van Manen-Aartsen

E-mail: info-ermelo@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 563634

voor Putten
dhr. L. van Wijk

E-mail: info-putten@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 353842

voor Zeewolde
dhr. H. W. de Wit

E-mail: info-zeewolde@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 036 5223272

secretariaat
dhr. R.G. Lemmens

E-mail: secretaris@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 415593
Guido Gezellelaan 36, 3842 XM Harderwijk

financiën
dhr. H. Berkouwer

E-mail: penningmeester@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0577 411242
Hertlaan 3, 8076 PG Vierhouten

concertcoördinator:
dhr. R.A. Norg

E-mail: coordinator@randmeerconcerten.nl
Telefoon: 0341 551703
Margrietlaan 9, 3851 RS Ermelo

publiciteit/perscontacten:
dhr. M. de Lussanet

E-mail: publiciteit@randmeerconcerten.nl

websitebeheer en
Randmeerconcertbrieven:
dhr. A.P. Kuiper

E-mail: media@randmeerconcerten.nl

website Randmeerconcerten www.randmeerconcerten.nl

aanvraag programmaboekje, zie secretariaat of vul het formulier op de website in.

reservering concerten door abonneementhouders, zie website

Adressen van de concertlocaties:

Ermelo	De Dialoog	Raadhuisplein 4, 3851 NT
Ermelo	Lukaskerk	Landgoed Veldwijk 3853 LC
Putten	Kasteel De Vanenburg	Vanenburgerallee 13, 3882 RH
Zeewolde	Open Haven	Kerkplein 8, 3891 ED
Harderwijk	Catharinakapel	Klooster 1, 3841 EN
Harderwijk	Theater	Stationslaan 26, 3842 LA
Nunspeet	Hotel Vennendal	Vennenpad 5, 8072 PX
Nunspeet	Hotel De Sparrenhorst	Eperweg 46 8072 DB
Zeewolde	Open Haven	Kerkplein 8, 3891 ED

Randmeerconcerten 2009-2010 - bestelformulier voor abonnementen

dhr. en/of mevr. _____

adres _____

postcode en plaats _____

telefoon _____

e-mail *) _____

*) indien u de gratis Randmeerconcertbrief per e-mail wilt ontvangen

Bestelt hierbij:

_____ abonnement(en) voor 7 concerten à €91,- in totaal € _____

(u hoeft niet aan te geven welke 7 concerten van de 12 concerten u wilt bezoeken)

_____ passe-partout(s) voor alle 12 concerten à €132 in totaal € _____

_____ vriendenbijdrage(n) à €15 (of meer) per persoon in totaal € _____

(u dient zich elk jaar opnieuw op te geven)

totaal € _____

En (gelieve uw keuze aan te geven door een kruisje in het vakje)

machtigt de St. Randmeerconcerten om dit totaalbedrag éénmalig af te schrijven van

rekening _____

t.n.v. _____

te _____

maakt dit bedrag over naar rekening 3177.78.722 t.n.v. St. Randmeerconcerten te Vierhouten

plaats en datum: _____

handtekening voor akkoord: _____

Wij verzoeken u dit formulier te sturen naar:
penningmeester Randmeerconcerten, de heer H. Berkouwer, Hertlaan 3, 8076 PG Vierhouten.

Randmeerconcerten

klinken

als kamermuziek in uw oren!

randmeer
concerten

The text 'randmeer concerten' is displayed in a bold, black, sans-serif font, slanted upwards from left to right. The word 'randmeer' is on the top line and 'concerten' is on the bottom line. Five red circles of varying sizes are arranged in a diagonal line between the two words, overlapping the letters.